

STRESZCZENIE PRACY DOKTORSKIEJ

mgr Anelii Radomirovej

Strona | 1

Pt.: Pisarz w czasach zmiany. Relacja do *sacrum* (na przykładzie twórczości bułgarskiego pisarza Georgi Gospodinowa, debiutującego w latach 90. XX wieku)

Celem tej pracy jest próba odpowiedzi na pytanie dotyczące duchowości współczesnego człowieka. Polem badawczym tego problemu została twórczość bułgarskiego pisarza Georgi Gospodinowa, debiutującego w latach 90. XX wieku. Przeanalizowane zostały dwie powieści pisarza oraz jego poezja. Metoda, która została zastosowana do przeprowadzenia analizy, wymagała zaproponowanie nowego narzędzia metodologicznego w badaniach nad podmiotem literackim.

1. W pierwszym rozdziale pracy omówione zostały podstawowe koncepcje analizy podmiotu w literaturze. Przedstawiony zostaje stan badań nad podmiotem w literaturze współczesnej po 1989 roku w Polsce i Bułgarii. Zaproponowano nowe narzędzie teoretycznoliterackie do badania sfery *sacrum* i duchowości podmiotu w literaturze: ***personalistyczny podmiot literacki***. Inspiracją do tego pojęcia jest nurt personalistyczny w filozofii i jego wpływy w polskiej krytyce literackiej. Analizując utwory bułgarskiego pisarza inspirowano się z różnymi ideami z psychologii współczesnej, filozofii, dzieł religioznawcy Mircea Eliade, Paula Ricoeura, opracowań Junga oraz jungowskiej interpretacji mitu o Tezeuszu i Ariadnie. Celem analizy literackiej jest wyodrębnienie obrazu Boga podmiotu literackiego w twórczości bułgarskiego pisarza. Pytanie badawcze brzmi: Czy w czasach zmiany relacja do *sacrum* podmiotu się zmienia? Czy upadek wielkiej narracji o Jednym Bogu powoduje wypełnienie zaistniałej pustki wzmożoną potrzebą duchowości oraz odnajdywania sensu w codzienności? Jakie znaczenie nadaje się motywom chrześcijańskim w twórczości literackiej w tym okresie?

2. W rozdziale drugim została naszkicowana sylwetka współczesnego bułgarskiego pisarza oraz przeanalizowana jego pierwsza powieść *Powieść naturalna*. Analizę skupiono wokół kluczowych motywów powieści, szukając odpowiedzi na pytanie o obraz Boga ***personalistycznego podmiotu literackiego*** w tym utworze: 1) „Ja” wobec bólu i cierpienia:

prywatne apokalipsy; 2) „Ja” wobec tajemnicy życia i egzystencji: to, co banalne – transcendencja codzienności; 3) Bóg świętego dzieciństwa; 4) Język – Bóg. Natura = tekst; 5) Odwołania do chrześcijaństwa, do jego symboli i motywów; 6) Inne motywy religijne (buddyzmu zen); 7) Obraz Boga – podsumowanie.

Z przeprowadzonej analizy wyciągnięto następujący wniosek na temat relacji do *sacrum* i Boga podmiotu literackiego powieści: Zagubienie, poczucie pustki i brak sensu oraz potrzeba opowiadania swojej i innych historii są podstawowymi motywami w twórczości Gospodinowa. Można zauważyć wyraźnie zarysowany obraz nieobecnego albo niemogącego być autorytetem moralnym ojca. Ten obraz ojca doskonale koresponduje z obrazem nieobecnego Boga. Bardzo możliwe, że doświadczenie ‘nieobecnego ojca’ i ‘nieobecnego Boga’ jest znamienne dla epoki końca XX i początku XXI wieku.

3. W rozdziale trzecim przeprowadzona została analiza podmiotu literackiego drugiej powieści Gospodinowa *Fizyki smutku*. Głównym kluczem analitycznym w tej części są idea człowieka integralnego Eliade, jungowska analiza mitu o Tezeuszu i Ariadnie i koncepcja tożsamości narracyjnej Ricoeura.

Analiza tej powieści daje najpełniejszy obraz Boga i *sacrum* podmiotu literackiego: Zgodnie z Eliadowską koncepcją „człowieka integralnego” **personalistyczny podmiot literacki powieści** Gospodinowa brak *sacrum* i wiary religijnej w Boga rekompensuje tworzeniem sensu, opowiadaniem historii, zejściem w głąb siebie i tym samym wyraźniejszym przeżywaniem siebie oraz swej twórczości. Sens nie jest dany z góry przez wielką narrację duchową o porządku i sakralności świata, **personalistyczny podmiot literacki** musi go stworzyć, odnaleźć. To powoduje jego osamotnienie. Przechodzi przez inicjację dojrzewania, mierzy się ze swoim cieniem, integruje Animę (podmiot jest męczyzną), doświadczając śmierci i odrodzenia oraz pomocy od swojej kobiecej strony psychiki. **Personalistyczny podmiot literacki** refiguruje swoją historię, wplatając w nią historie innych członków ekumeny i tym samym koło egzystencjalne staje się poetyckim kołem hermeneutycznym. Pokój i sens zostają osiągnięte, zbawienie również staje się dostępne. Podmiot odnajduje swoją integralność w opowiadaniu historii i docenianiu banalnych chwil i momentów olśnienia. Osiąga to, pozostając otwartym na wrażliwość dziecka i ceniąc obecność dzieci w świecie.

4. Czwarty rozdział poświęcony został obrazowi Boga podmiotu literackiego w poezji Gospodinowa. Głównym kluczem interpretacyjnym jest teoria lęku przed wpływem Harolda Blooma. Omówienie relacji do *sacrum* podmiotu literackiego zostało zorganizowane wokół następujących zagadnień: 1) „Ja” wobec Boga; 2) język dziecka; 3) język-Bóg; 4) motywy chrześcijańskie i biblijne w poezji Gospodinowa. Z analizy wybranych wierszy Gospodinowa

został wyodrębniony obraz Boga wszechobecnego, wszechwidzącego i wszechwiedzącego. To Bóg dobry i sprawiedliwy, tworzący mądrze różnorodne byty, obdarzający twórców iskrą talentu. Istnienie Boga jest czymś oczywistym, jest on jak najbardziej realny. Poświęcono uwagę dwom wierszom Gospodinowa, które oddają jego faktyczny stosunek do Boga i świadczą o bezpośredniej relacji *personalistycznego podmiotu literackiego* z Bogiem. Jeden z tych wierszy jest spowiedzią — prośbą do Boga o wybaczenie za próbę życia poza swoim miejscem i przeznaczeniem. Drugi wiersz – *Boże Berlina* – jest modlitwą pisarza, który widzi i czuje bolączki współczesnego, samotnego i zagubionego człowieka. Analiza tego wiersza, a także przesłania pozostałych wierszy, w których obecna jest wrażliwość na jednostkowy wymiar ludzkiego bytu, świadczą o tym, że poezja Georgi Gospodinowa jest w jakimś sensie ewangeliczna.